

quod in res tendat in se consideratas. Quod iam quidam ex Thomistis sentiunt amorem etiam sentit Hugo de sancto Victore, lib. 6, in coelestem Hierarchiam, D. Dionysius, c. 7, in hæc verba: *Dilectio supereminet scientia, plus enim diligitur, quam intelligitur, et intrat dilectio, ubi scientia foris est*: atque de hoc amore et cognitione procedit illud Anselmi, in lib. Cur Deus homo, c. 1: *Perversus ordo est velle amare, ut intelligas, rectitudo mentis est velle intelligere, ut ames*. At vero in statu patriæ excedit actus intellectus actum voluntatis, quia tunc videtur prout in se est, juxta illud Joan. 3: *Cum apparuerit, similes ei erimus, quia viderimus eum sicuti est*.

5. *Data responsio duplici urgetur difficultate.* — *Enodatur prior difficultas.* — *Pro hac responsione videndus auctor, lib. 2, de Orat., cap. 15.* — Hæc vero responsio difficultates patitur. Primo enim rogo, quomodo voluntas in via possit magis, perfectiusque diligere, quam intellectus cognoscit, cum appetitus non nisi in cognitionem, atque eo modo quo est cognitionem feratur? Secundo, quo item modo intellectus res cognoscit prout in ipso sunt? imo non nisi prout in seipsis habent, agnoscit: alias in sua cognitione deciperetur, atque aberraret. Pro priori difficultate distinguenda est res cognita, et amata a modo, quo ea cognoscitur et amatur: namque ex parte rei cognitæ, ac similiter rei amatæ, voluntas non amat quidem nisi rem cognitam ab intellectu: quoad modum tamen differentia intercedit: intellectus enim per assimilationem operatur, cognoscitque objecta per species eorum, quas in se habet, et ideo quasi in seipso speculatur objecta, et hac ratione cohæret, rem cognitam esse maxime cognoscibilem, ac simul imperfecte et obscure cognosci, atque adeo simul verum, in seipsa rem cognosci, et prout intra intellectum representatur. At voluntas operatur per modum impulsus, et inclinationis ad res cognitas, ideoque non attendit modum, quo cognoscuntur, sed in res ipsas cognitas absolute fertur, sive ferri in res prout in se sunt, apposite dicitur.

6. *Ad secundam difficultatem quid dicant nonnulli.* — *Rejiciuntur.* — *Suboritur tertia difficultas.* — *Solvitur.* — *Ad confirmationem argumenti 1, in eodem num. 1.* — Posterior vero difficultas circa eamdem solutionem oritur ex data nunc solutione prioris: sequitur quippe ex ea etiam in patria amorem perfectiore esse visione, cum ibi etiam amor feratur in Deum prout in se est: intellectus vero non nisi prout in se illum habet. Propter hanc instan-

tiam quidam ex Thomistis sentiunt amorem in patria secundum quid perfectiore esse: sed falsum sentiunt, namque ibi intellectus, et voluntas feruntur in DEUM prout in se est, cum DEUS secundum suam essentiam intellectui beati sit intimus, neque in se melius existat, quam in intellectu illo, ac sicut voluntas Deum in se totum amat, ita et intellectus Deum totum videt in seipso. Rursus quemadmodum intellectus non totaliter Deum videt, ita nec voluntas totaliter amat. Sed jam tertia nascitur, et major difficultas, etenim quamvis habeant verum in supernaturalibus actibus, at in naturalibus sequi videtur actum amoris naturæ viribus elicitem perfectiorem esse, quam sit naturalis cognitionis intellectus, ille namque amor in Deum tendit prout in se est, illumque attingit super omnia, at cognitionis imperfecta est et obscura: unde sequi plane videtur, voluntatem intellectui praestare, nam perfectio potentiae ex naturalibus ejus viribus pensanda est. Respondeo primo aliquam fortasse cognitionem Dei naturalem perfectiorem esse, quam sit amor naturalis, ut naturalis: quamvis ut moralis, amor sit perfectior. Enimvero naturæ viribus cognoscere Deum, et attributa illius: involvit etiam cognitionem de diligendo Deum super omnia, quod totum intellectus naturaliter assequitur, et majoris perfectionis esse ostenditur, quam amare illum posse imperfecto quodam modo: præcipue, quia prædicta cognitionis non supponit actum alterius potentiae, a qua juvetur: at vero talis ille amor cognitionem supponit intellectus, a qua fere totam suam perfectionem haurit. Respondeo secundo licet amor naturalis perfectior esse admittatur, nihilominus intellectum perfectiorem potentiam esse, eo quod elevari potest ad perfectiorem actum, quam voluntas. Pro quo notandum, licet actus visionis et charitatis sint supernaturales, nihilominus tamen habere fundamentum aliquod in natura potentiarum, a quibus exercentur, vere enim intellectus ex natura sua non nullus valet circa cognitionem Dei, quem plane sub objecto suo comprehendit, alioquin non posset elevari ad illam visionem: idemque dicendum de voluntate, quo circa intellectus de se habet non repugnantiam, ut ad illum perfectissimum actum elevetur, ideoque de se perfectior est, quam voluntas: quod autem voluntas possit unum aliquem meliorem actum naturalem expondere, quam intellectus non propterea perfectior absolute censenda est, tum ob ea, quæ diximus, tum quia sat est intellectum communiter, et

in cæteris actibus excellere et hactenus de secundo argumento. Ad confirmationem vero ejus ibidem adductam respondet: sicut Seraphini perfectius amant, quam Cherubini, ita etiam perfectius viderent, certum enim est absque controversia ex perfectiori Dei visione sequi perfectiorem amorem: difficultas ergo communis est in utraque sententia, dicendumque denominationem illam non sumi ex his, quæ in ipsis Angelis inveniuntur, sed quæ in nobis efficiunt. Seraphim itaque dicuntur ardentes et incendentes, ut D. Dionysius ait, septimo capite, coelestis Hierarchiæ, quia illorum munus est accendere in charitate Dei hominum voluntates, nam quia charitas in via perfectissima est, ideo hoc est perfectissimum Angelorum munus, quod Seraphinis tribuitur, Cherubini vero munus habent illuminandi intellectus, ex eoque denominantur, quo pacto interpretandus venit divus Thomas, 1 part., quæst. 108, art. 4, ad 6.

7. *Ad tertium argumentum in eodem numero primo.* — *Ad confirmationem.* — Ad tertium argumentum principale respondet, quamvis in libertate voluntas superet intellectum, intellectum superare voluntatem in ratione et discursu, multo vero major perfectio est potentiam rationalem esse per essentiam, quam esse liberam, hæc enim perfectio ex illa oritur tanquam minor. Unde ad confirmationem negatur antecedens: potius enim intellectus regit voluntatem, totumque hominem, quam e contra: nam licet applicatio ad operandum sit a voluntate, rectitudo tamen operandi ab intellectu proponitur. Ex quo negare non possumus has potentias inter se dependentiam habere, sequi mutuo juvare, plus tamen est, quod voluntas intellectui, quam quod intellectus voluntati.

8. *Ad quartum ibidem.* — *Ad confirmationem prima solutio.* — *Secunda solutio.* — Ad quartum dicito in intellectu potius consummari perfectionem hominis, cum per actum intellectus homo fiat beatus, at voluntatem reddere hominem bonum dispositive in via, quia est principium merendi, ideoque bonitatem moralem consummari in voluntate, id tamen habere in quantum conformatur sue regulæ, quæ est recta ratio. Unde prius, ac perfectius moralis bonitas oritur ab intellectu, qua de causa etiam dependet, quæ inter virtutes morales perfectissima est, in intellectu residet. Ad confirmationem quidam putant in potentia sentientibus appetitum esse perfectiorem qualibet cognoscente, eo quod actus omnes

virium sensitivarum ordinantur ad appetitum sensitivum, seu ad delectationem, cum vis sensitiva non nisi delectabile bonum attingat. Præterea sensitiva virtus ex natura sua ordinatur ad obediendum rationi, ad hoc autem vicinus accedit appetitus inferior (nam bruta ex concupiscentia potius quam ex eruditione ducuntur) in natura autem intellectuali, quæ secundum se capax est universalis, et summi boni, meliusque illud assequitur contemplatione, quam delectatione, et operatio appetitus ad operationem intellectus ordinatur, ideo intellectus perfectior asseritur. Et hæc responsio ex S. Thoma colligitur 1, 2, q. 4, a. 2, ad 2. Respondet tamen secundo etiam in sensitiva parte sensum interiore appetitui præcellere, cum habeat nobiliores operationes, nobilioremque operandi modum: ac plerique ex rationibus factis pro intellectu in sensu etiam procedunt, neque ullæ sunt quæ contrarium persuadeant.

CAPUT X.

DE POTENTIA MOTIVA SECUNDUM LOCUM, AN ACTIVA
SIT, ATQUE AB ALIIS ANIMÆ POTENTIIS DISTINGTA.

Adl. 3 Physicæ, q. 5, et disp. 51, Metaphysicæ, et l. 4, de Angelis. — Motus localis absolute sumptus communis est rebus etiam inanimatis: in animalibus tamen artificios quodam modo editur a principio intrinseco activo per cognitionem et appetitum: in aliis vero non ita. Quæ differentia quod attinet ad rationem motus localis, non videtur essentialis, et ideo de ipso motu, qui est actus hujus potentiae nihil superest dicendum præter ea, quæ in physicis dicta sunt, neque etiam de termino hujus motus, nempe de ubi, quod tanquam objectum ad hanc potentiam comparari potest: solum ergo restat dicendum de potentia ipsa, et de instrumentis, quibus hic motus executioni mandatur.

4. Hæc porro quæstio difficultatem habet propter Aristotelem in 3, de Anim., asserentem virtutem movendi esse phantasiam cum appetitu, ex quo sequi videtur, potentiam hanc non esse distinctam ab iis, de quibus hactenus diximus. In contrarium vero est, quia actus, et objectum motivæ potentiae distincta sunt ab actibus, objectisque aliarum potentiarum animæ. Pro resolutione notandum primo, motum localem dupliem inveniri in animantibus: naturalem scilicet, qui vitalis etiam dicitur et animalem, ex appetitu

nimirum pendentem. Primus est tum continuus motus cordis, tum etiam dilatatio, ac compressio pulmonum, ex quibus provenit respiratio, et arteriarum pulsus: hi enim motus omnes naturales dicuntur, quia in nostra potestate non sunt, unde Aristoteles, libr. de Communi animal. motu, ad fin., spirationem inter motus non voluntarios numerat: potest quidem per appetitum aliquantulum detinari, et impediri spiratio: id vero non nisi quantum ad ingressum, vel exitum aeris: attamen motus ipse cordis interior nequaquam: sicut neque motus partis vegetativa. Jam vero motus alter, animalis nuncupatus, ipse est, quem progressivum appellant, quemque praecepit hoc loco intendimus.

2. *Prima assertio.* — De primo ergo motu sit prima conclusio. Potentia ad motum naturalem specialis est in anima distinctaque ab appetitu sensitivo, ac residens in corde, et pulmonibus. Probatur, quoniam ille motus ab actione appetitus, vel sensus non pendet: his enim cessantibus exercetur nihilominus praedictus motus: ergo ab speciali alia potentia animae procedit. Antecedens experientia notum est: consequentia vero videtur evidens, nam talis motus a potentia activa animae debet fieri, non a sensu, aut appetitu, siquidem his cessantibus ille non cessat: ergo, etc.

3. *Ad motum progressivum concurrunt cognitio, appetitus et membra externa.* — Circa motum progressivum, de quo principaliter inquiritur, est notandum, ad illum concurrere cognitionem, appetitum, externa membra, eorumque dispositionem. De cognitione res liquet, tum quia progressio determinata esse debet, ad certum terminum tendens, unde eam oportet dirigi ab aliqua vi cognoscente: tum quia appetitus non est absque cognitione. De appetitu quoque similiter liquet: animal enim seipsum movet, cum appetit, et homo item quando vult: ac præterea quoniam motus ille naturalis non est: erit ergo ab appetitu. Denique quod membrorum dispositio necessaria sit, constat, quia si prave disposita sunt, non procedet motus, quantumvis animal appetat: idem amplius constat ex naturali compositione talium membrorum: ideo enim juncturis invicem colligantur convexumque in concavo includitur ut possit unum in altero volvi tanquam in cardine, quod observat Aristoteles 3, de Anima, textu 32, et lib. de Communi animalium motu, in principio, et S. Thomas ibidem, lect. 1, ait enim eo loco Aristoteles juncturas ad hunc finem fabricatas, ut

quiescente parte una altera moveatur, ac mota nitatur quiescenti. Sie dum manus movetur, quiescit brachium, quod si brachium torqueatur, humerus quiescit, ad alia vero munia membrorum, et per illorum extensionem et retractionem membra moventur. Ita patet tria haec ad progressionem esse necessaria: patet ulterius potentiam cognoscentem solum concurrere ad hunc motum tanquam dirigentem appetitum, appetitum vero immediate attingere executionem motus.

4. *Membra externa quomodo concurrant.* — *Prima opinio.* — Quo autem modo externa membra concurrant, dubitari solet. Nonnulli volunt in eis dari tantum dispositionem passivam ad motum localem, obediendo scilicet appetitiu moventi, in isto autem residere totam virtutem activam illius motus ad eum motum, quo in motu celorum alibi diximus ex parte corporis tantum inveniri aptitudinem passivam, ut moveatur, vimque activam totam esse in intelligentia movente. Hanc sententiam tradere videtur Aristoteles, citato libro de Anim., et lib. de Animal. motu, ubi abstruit appetitum esse principalem causam ejusmodi motus: si autem immediate non causaret, non magis esset principium motus, quam visionis, verbi gratia, vel intellectionis. Idem sentire videtur S. Thomas, 1 part., quæst. 78, art. 3, ad 3, dum ait vim appetitivam esse effectricem: vim vero motivam existentem in membris, motum exequi: per eamque membra reddi habilia ad obedientiam appetitiui, *cujus actus*, inquit, *non est movere, sed moveri*. Idem docet 2, contra Gent., cap. 82, ubi Ferrarius, in fine, ac late Capreolus, in 2, d. 4, quæst. 2, ad argumenta Aureoli, Cajetanus 3, de Anima, suo cap. 6. Ratione quoque arguitur: quia hic modus concurrendi ad progressionem sufficiens est, ac maxime consonus naturæ appetitivæ, perfectionisque amantis: ergo, etc. Assumptum ostenditur quod primam partem. Nam posita efficacia in appetitu ad efficiendum motum, posita item in membris dispositione ad obedientiam, nihil aliud appareat necessarium: atque exemplum de Angelo movente coelum idem confirmat. Secunda deinde pars suadetur; quia appetitus potentia est inclinans ad aliud ergo consonum illi est, ut etiam moveatur ad illud consequendum: ejusdem quippe potentiae est in finem tendere, et ad consecutionem illius conari. Tertia denique pars probatur: tum quia quo pauciora principia concurrunt ad actionem aliquam, eo melius est operanti: tum quia operari per potentiam animalem, ac per actionem

nem immanentem multo perfectius est, quam rum partium est elicita ab appetitu, sed imperat tantum: ergo motus localis non nisi imperatus erit, cum nulla particularis ratio detur, cum aliter contingat in illo. Confirmatur: nam sicut per motum localem exequitur quisquis proprium appetitum, ita per visum, vel intellectum exequitur quidquid appetit: ergo nulla est ratio, cur unus sit actus elicitus ab appetitu magis quam aliis.

5. *Secunda et probabilior opinio.* — *Probatur primo.* — Contrariam sententiam tenet Henricus, quodl. 1, q. 6, Godfredus, quodl. 4, q. 4, Thienensis 3, de Anima, 54, negantes appetitum principium esse immediate elicitiuum motus localis, darique putant in ipsis membris animalis virtutem aliam, quæ active exequatur motum: quia tamen potentia haec in actione sua omnino ab appetitu pendet, ideo motum ab appetitu provenire. Consonat huic opinioni Aristoteles, in 3, de Anima, textu 54, quatenus ait dari organum quoddam corporeum quo appetitus perficit motum. Idem insinuat D. Thomas, opuscul. 43, cap. 5, dicens, appetitum imperare motum, estimativam dirigere, potentiam motivam exequi, et 1 p., q. 78, art. 1, ad 4, sensum et appetitum non sufficiere ad movendum nisi super addatur vis aliqua, motivam enim solum esse in appetitu, ut in imperante motum, in ipsis autem partibus corporis est, ut fiant habiles ad obedientiam appetitiui. Ex quo loco rationes deducuntur pro hac parte. Prima. Virtus motiva potentia est animæ ab aliis distincta, in partibusque ipsius corporis subjectata: ergo potentia activa est, non passiva tantum. Consequentia valet, eo quod potentia animæ, ut anima est, activæ sunt, cum actus earum sint vitales, atque adeo a principio intrinseco activo procedentes. Unde confirmatur intentum. Nam actus, quo scribo, verbi gratia, non solum est actus vitae, prout ab ipso appetitu elicitor, et appetitur, sed etiam prout ab ipsa manu executioni mandatur, nam ipsem motus manus est vere vitalis: ergo respectu illius motus non se habet manus mere passive, sed active etiam: ergo est in manu potentia aliqua illius motus ab appetitu distincta.

6. *Probatur secundo.* — Secunda ratio. Appetitus non immediate elicit actum localem, sed imperat: concedenda ergo est distincta potentia activa immediate efficiens illum. Conscientia est clara ex illorum sententia, atque ex ratione actus imperati superioris explicata. Antecedens vero est S. Thomæ, probaturque, quoniam sicut appetitus membra ciet ad motum localem, ita singulas partes impellit ad suas actiones: sed nulla actio alia-

rum partium est elicita ab appetitu, sed imperat tantum: ergo motus localis non nisi imperatus erit, cum nulla particularis ratio detur, cum aliter contingat in illo. Confirmatur: nam sicut per motum localem exequitur quisquis proprium appetitum, ita per visum, vel intellectum exequitur quidquid appetit: ergo nulla est ratio, cur unus sit actus elicitus ab appetitu magis quam aliis.

7. *Probatur tertio.* — Tertia ratio. Si appetitus elicit motum, nullaque alia virtus est activa illius, per quem actum quæso edit appetitus talem motum, aut enim per actum edit, quo vult ipsum motum fieri, aut fortasse per alium: hoc postremum fingi non potest, omnis siquidem voluntatis actus est volitio, aut nolitio, idemque proportionaliter asserendum in appetitu, atque in Angelo motore constat illo actu coelum movere, quod vult movere, nec cogitari potest actus accommodator ad hunc movendi effectum: si ergo per actum aliquem appetitus movet, maxime per talem aliquem movet: esse autem hoc falsum ostenditur. Nam experimur saepe in nobis motus non paucos, absque eorum appetitione actuali, quales non raro motus oculorum, et palpebrarum, qui nobis inconsiderantibus fiunt: motus etiam pedis, aut manus indeliberate, et sine advertentia passim fiunt, circa quos evidens est, appetitum non expromere speciale actum: fiunt ergo a potentia motrice activa speciali. Eademque ratio est de motibus aliis. Unde sumitur novum argumentum: nam si motus localis esset actus immediate ab appetitu editus, non posset talis motus prævenire appetitum et cognitionem: consequens est contra experientiam: ergo, etc.

8. *Probatur quarto.* — *Hæc opinio præseratur pro qua ridendum in simili auctor, lib. 4, de Angelis, cap. 29.* — Ultima ratio. Si membra passive tantum se haberent ad motum, posset semper, et ad nutum moveri ab appetitu, eorum siquidem indispositio sufficiens non esset ad impediendam motionem appetitus, quia cum motus localis imperfectæ rationis sit fere nullam dispositionem requirit, ut recipiatur in subjecto: ergo si nihilominus dispositio postulatur, non nisi propter vim activam existentem in membris. Atque hæc opinio mihi probabilior appareat, quam etiam indicat D. Thomas 2, cont. Gentes, cap. 35, in solutione secundi argumenti, dum ait in locali motu animalis inter actum voluntatis, seu appetitus, et effectum mediare actionem facientem motum: ergo et potentia activa mediabit.

9. *Ad argumentum, in num. 4.* — Ad argumenta vero in contrarium dices, Aristotelem et sanctum Thomam non negare in membris virtutem motivam activam, sed aperte illam agnoscere : attamen quia inter omnes alias potentias, quae appetitui subordinantur, haec maxime subditur illi (nam est quasi quoddam instrumentum per se ordinatum ad servendum illi), ideo motum localem appetitui tribuere duo quippe sunt genera potentiarum animae, quas movet appetitus, cognoscentes videlicet et motrices. Circa priores non se gerit appetitus ut motor tantum, sed ut mobile etiam ab illis, ideoque illarum actio non adeo attribuitur appetitui : at potentia motiva tantum se habet ut mota et subordinata appetitui, quem necessario supponit, si ordinate, ac recte exire debeat in actum. Unde communiter appetitus ponitur tanquam principale principium localis motus, atque ita sunt interpretandi Aristoteles et sanctus Thomas, quando quidem de illorum mente alias constat. Ad rationem vero respondeo appetitum solum minime sufficere, ut ex dictis constare potest.

10. *Dubium primum circa superiorem doctrinam quodnam sit subjectum motricis virtutis. Subjectum particularis virtutis.* — Sed jam dubia insurgunt circa hanc potentiam. Primum, in qua parte corporis residat : Pro quo notandum, sicut in potentias sensitivas quaedam peculiaris invenitur in particulari organo residens, quaedam universalis influens in potentias reliquas sensitivas : easque gubernans, ita in praesenti distingui posse, atque dicendum, organum motricis potentiae particularis esse in musculis, seu nervis copulantibus inter se ossa, in quibus est ipse veluti cardo motus. Ratio vero est, quia localis motus illis partibus maxime exercetur : nam dum contrahuntur, vel tenduntur musculi, ipse motus perficitur, unde et laesis partibus impeditur progressio. Ita Aristoteles 5, lib. de Generatione animalium, cap. 6, et lib. de Communi animalium motu, ac S. Thomas, dicto opusculo 43. Est autem vis alia motiva aliarum partium per quamdam contractionem et dilationem ut in palpebris, oculorum superciliis, et carnosa cute frontis, etc. Et haec etiam vim in muscularis residet, quibus dictae partes texuntur et gubernantur : hoc etiam pertinet motus localis quarundam partium, ut fit in risu, cuiusvis effectrix in septo transverso haeret, et muscularis thoracis, atque oris.

11. *Subjectum virtutis generalis.* — De virtute universalis Aristoteles ubique testatur esse

in corde, in quo semper collocat principalem virtutem, et est probabile, nam appetitus in corde haeret, motus autem localis appetitum consequitur. Alii volunt esse in cerebro, quia virtus haec motiva, et consequitur sensitivam, et utraque ad eumdem finem ordinatur. Vide Valesium 2, Controversiarum, cap. 20. Quod etiam inde confirmatur, quia quandocumque ex infirmitate aliqua, aut paralysi sensus amittitur, motus etiam membrorum cessat, quod indicio est, motum quoque ex ea radice nasci ex qua sensus oritur, qua vitiata uterque perit. Antecedens constat experientia, de qua vide eumdem Valesium, l. 5 Controversiarum, c. 10, contingit tamen aliquando amitti motum remanente sensu, quia motus plures dispositiones requirit in membris : potentiaque motiva perfectionem addit supra sensum : probabilis quidem haec pars, sed Aristotelis sententia arridet magis.

12. *Secundum dubium.* — Secundum dubium est, utrum virtus motiva, de qua tractamus, communis sit omnibus animantibus. Dico breviter eam immediate nasci ex sensitiva, ambas quippe ad eumdem finem ordinari, perfectiorem scilicet vitam animalis. Unde sensus, appetitus et potentia motiva proportionaliter se habent in illo, et perfectiorem sensum perfectior virtus motiva comitatur. Quo fit, ut quaedam moveantur ad distantia loca, quia a distantibus sensibilibus immutari possunt, et inter ipsa quaedam moventur per aerem volando, alia per aquam natando, alia vero per terram reptando, vel gradiendo, et quae gradintur perfectiora inter omnia consentur, animalibus autem imperfectissimis et conchyliis, quia fixa etiam moventur secundum partes, non omnino deest motrix potentia, ut S. Thomas notavit, l. 3, de Anima, cap. 8, et suo cap. 6 Cajetanus. Nam habent potentiam ad dilatandum se et constringendum, quia cum imaginatione et appetitu efficiunt, et ideo talis potentia motrix animalis etiam est, quia etiam Aristoteles docet 3, de Anima, textu 57, scribens, sicut illis animalculis inest motus, ita inesse imaginationem, quod liquet, quia puncta contrahuntur, et delectatione expandunt sese : cum imaginatione igitur, et appetitu id exequuntur.

13. *Dubium tertium. — Primum pronuntiatum.* — Tertium dubium est, an in homine possit aliquando voluntas movere localiter immediate absque appetitu sensitivo, vel appetitus sensitivus absque voluntate. S. Thomas, 1 p., quæst. 80, art 2, ad 3, sentire videtur vo-

luntatem non nisi medio appetitu sensitivo movere, et q. 81, art. 4, ait, appetitum sensitivum absque voluntate non mouere. Dico tamen primo. Appetitus sensitivus, seclusus impedimentis, mouere non potest renuente voluntate. Probatur, quia motio localis in nobis libere fit, exceptis quibusdam motionibus, quae naturali quadam alteratione fiunt, et ab appetitu etiam sensitivo non pendent, ut supra notavi : ergo talis motus exerceri non potest renuente voluntate. Secundo ita exigit debita hominis compositio, in quo voluntas tanquam primum movens et tanquam primum principium humanarum operationum se habet.

14. *Secundum pronuntiatum.* — Dico secundo. Appetitus sensitivus de se sufficiens est ad movendum si voluntas non contradicat. Pro expositione notandum, voluntatem multis modis posse spectari. Primo, quando impedita est ad perfecte operandum, sicut in pueris ante rationis usum, et in amentibus : tunc vero ipsa nec impedit appetitum, nec impellit, proindeque appetitus valet interim causare motum, ut experientia docet, et ratione patet. Nam in brutis appetitus sufficit ad causandum motum : ergo etiam in nobis sufficiet, nisi impediatur. Altero modo spectari potest voluntas, ut apta est ad renuendum, vel consentendum, nec a quoquam impedita, ita tamen ut indiferenter se habeat, nec in actum exeat, in quo etiam statu poterit appetitus mouere absque voluntate.

PINIS LIBRI QUINTI DE APPETITU SENSITIVO.

ELENCHUS CAPITUM LIBRI SEXTI

DE STATU ANIMÆ SEPARATÆ.

CAP. I. *An per separationem a corpore aliquid acquirat, vel amittat anima.*

CAP. II. *Quomodo anima separata sit in loco, et moveatur.*

CAP. III. *Quæ potentiae species, et habitus moveant in anima separata.*

CAP. IV. *An anima separata habeat solas species, quas hic acquisivit.*

CAP. V. *An et quomodo anima separata se cognoscat.*

CAP. VI. *Quomodo Deum, et alias substantias separatas.*

CAP. VII. *An, et quomodo res materiales.*

CAP. VIII. *An anima separata perfectius intelligat quam conjuncta.*

CAP. IX. *An in corpore, an potius extra illud anima sit magis connaturaliter.*

CAP. X. *An anima separata appetat reuniiri corpori.*